

Samfundsarbejdets opdragende Gave, vække Liv i de bundne Kræfter. Hun vil, at det moderlige Element i Samfundet skal føle, tænke og vide mere i det store. „Denne mystiske Puls, dette inderste Hjerte i Livet maa udvide sig, maa banke, ikke blot for Menneskeligheden, maa i Kærlighed omfatte ikke blot Familien, men Fædrelandet, Moderligheden maa føle sig kaldet til Beskytter saavel af det større, som det mindre Hjem.“

Aldrig slapper hun af. Aldrig trættes hun. Stærkt levende som hun selv er, anser hun det for sin ansporende Pligt at drage andre med ind i Livet. Atter og atter er det da Kvinderne, hun maa arbejde for. Og intet derved skræmmer hende tilbage.

— — —
„Jeg kan ikke ængste mig, fordi jeg ser gamle Former sprænges, thi jeg føler, at det sker, fordi de er blevne for trange for Idéen, som lever i dem, og for de Mennesker, som behøver at omfattes af den.“ siger hun og forlanger mere og mere Rum og Bevægelsesfrihed, nye Former og nye Forhold. I sit inderste gemmer hun paa et Idealbillede, som hun stræber frem imod. Hele sit Liv arbejdede hun paa at skabe dette Billede i sit literære Værk, Aurora, som skulde blive hendes sidste, men aldrig saa Lyset. I alt hvad hun vilde af praktiske Reformers i Kvindernes Liv, laa ogsaa hendes Stræben efter at skabe en Verden, hvor Aurora kunde træde frem i levende Virkelighed. Hendes Hertha var det store Slag herfor. Umyndighedstilstanden gav ikke Plads for den ny Kvinde, for hende maatte Frihedens Baner staa aabne, „vide som Morgenrødens Portel“ For hende skulde Fædrelandet være en ømmere og gaymindere Moder end det havde været for Fredrika. For hende bad hun: „Giv —, giv for din egen Fremtids Skyld alle dine Døtre, hvad du nægtede min

Ungdom: Frihed, Fremtid, et Hjem for Aandens Liv!“

„Gud! — det er ikke dig, algode Fader, som min Røst anklager; thi du erklærede Kvinden fri og udrustede hende med mange Slags gode Gaver, og du skabte Jorden rig og skøn. De Baand, som du har paalagt hende, er Kærlighedens, er Aandens; og hvor villigt bøjer jeg mig ikke for dine Lovel Men for Menneskelove, som binder hvad du har løst, som stænger den Frihed, som du har givet alle, som stækker Samvittighedens og Kraftens Vinger for at holde Sjælen nede i Trældom, for disse Love bøjer jeg mig aldrig i Evighed!“ Saa stærkt som Fredrika Bremer taler her gennem Hertha, saa stærk var hendes Vilje til af hele sin Kraft at arbejde paa at berede Vej for den nye Kvinde.

Under dette Arbejde gaar hun stadig videre. Spørgsmaalet om Medborgeransvar trænger sig ind paa hende sammen med Striden om Repræsentationsreformen, og heller ikke her betænker hun sig paa at forlange det yderste. „Nu jubles her vældig over Regeringens Repræsentationsforslag. Og saa jeg glæder mig derved, thi det gør et stort Skridt i Retning af at virkeliggøre Kristendommens Broder- og Retslære, som indenfor Staten ophæver alt forbenet Kaste- og Klassevæsen,“ skriver hun i Januar 1863 men tilføjer: „Men paa at illuminere tænker jeg ikke, for dette Skridt tages fuldt ud en gang.“

Man tager ikke fejl af, hvad Fredrika Bremer mener, naar hun taler om, at hun venter paa, at Skridtet skal tages „fuldt ud“. I Sammenhæng med en anden Ytring, at hun først illuminerer, naar „Menneskeligheden“ er repræsenteret i Rigsdagen, er Sagen helt klar. Vi ved, hvad Ordet Menneskelighed rummede for Fredrika Bremer.

Livet har sine underlige Veje,

som undertiden synes yderst betydningsfulde. De sidste Uger af Fredrika Bremers Liv faldt sammen med Repræsentationsreformens Gennemførelse, og med hele sin Sjæl var hun med i Interessen for Udfaldet, stadig med Tanken fæstet ved det, som Reformen bar i sig af Indrømmelse — om end efter indskrænket Maalestok — til Kvindernes Ret til Medborgerkab. Og hun oplevede Jubeldagen den 7. December 1865 og Olaf Eneroths Ord om, at blandt dem, som arbejdede for at berede Kvinderne en ny Stilling i Samfundet, skal Fredrika Bremers Navn lyse med uforgængelig Glans. Til Svar paa den Skaal, han i denne Sammenhæng udbragte for hende, kan hun ogsaa skrive: „Gud være lovet, den (Skaalen) føler jeg, at jeg med god Samvittighed kan tage imod. Ja, jeg har arbejdet for dette.“ Den sidste Sag hun skrev offentlig om, i en Bladartikel, som først blev trykt efter hendes Død, drejede sig ogsaa om Kvindernes Stilling som politiske Medborgere.

„Dagen gaar op over Kvindens Liv paa Jorden.“ Saaledes taler hun om den Morgendæmring, hun fik Lov til at være med til, forvisset om, at „hver dyb Længsel er en Profeti om Opfyldelse“, at „hver inderlig Søgen har i sig Løftet om at finde.“

Hun har mere end nogen anden virket for, at den kom.

— — —
Hendes egen Dag hældede mod sin Nedgang. Gennem Strid havde den maattet gaa, og dog — „Forsoning — det Ord er fremfor noget andet blevet lagt paa mine Læber. Mit Liv skal være en Sang om det Ord,“ havde hun sagt.

Dette Ord er ogsaa Forklaringen paa Fredrika Bremers Liv. Hendes egen indre Kamp, al hendes Spørgen og Søgen strakte sig mod ét — Forsoning med Livet, med sig selv, med Gud. Hendes lange, utrættelige Strid for os vilde ét —